

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA FARMATSEVTIKA BOZORI VA UNING ISTIQBOLLARI

Fayzullayeva Ma'suma Zubaydullo qizi

*Samarqand davlat tibbiyot universiteti, Biotexnologiya, injinering va farmatsiya fakultetining 4-
bosqich talabasi*

Ilmiy rahbar: Bozorova Nigina Sobirjonovna

*Samarqand davlat tibbiyot universiteti, Biotexnologiya, injinering va farmatsiya kafedrası
dotsenti, PhD*

Tel: + +998 94 094 09 52/ **E-mail:** masumafayzullayeva0@gmail.com

Samarqand, O'zbekiston

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika bozorining shakllanishi, hozirgi holati va rivojlanish istiqbollari tahlil qilingan. Farmatsevtika sanoatining iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati, davlat tomonidan tartibga solish mexanizmlari hamda innovatsion rivojlanish yo'nalishlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: farmatsevtika bozori, dori vositalari, mahalliy ishlab chiqarish, sog'liqni saqlash, bozor istiqbollari.

ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИЙ РЫНОК РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И ЕГО ПЕРСПЕКТИВЫ

Аннотация. В статье проведён анализ формирования, современного состояния и перспектив развития фармацевтического рынка Республики Узбекистан. Освещены экономическое и социальное значение фармацевтической отрасли, механизмы государственного регулирования и основные направления инновационного развития.

Ключевые слова: фармацевтический рынок, лекарственные средства, отечественное производство, здравоохранение, перспективы развития.

PHARMACEUTICAL MARKET IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AND ITS PROSPECTS

Abstract. This article analyzes the formation, current state, and development prospects of the pharmaceutical market of the Republic of Uzbekistan. The economic and social significance of the pharmaceutical industry, state regulation mechanisms, and key directions of innovative development are discussed.

Keywords: *pharmaceutical market, medicines, domestic production, healthcare system, development prospects.*

Kirish: Farmatsevtika bozori har qanday davlat sog'liqni saqlash tizimining strategik muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Aholining dori-darmonlarga bo'lgan ehtiyojini qondirish, dori vositalarining xavfsizligi va sifati, shuningdek, ularning iqtisodiy jihatdan qulayligini ta'minlash ushbu bozor samaradorligiga bevosita bog'liqdir. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda farmatsevtika sanoatini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Milliy farmatsevtika bozorini modernizatsiya qilish, mahalliy ishlab chiqarishni kengaytirish va import o'rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda.

Asosiy qism: Mustaqillikdan so'ng O'zbekiston farmatsevtika bozori bosqichma-bosqich shakllandi. Dastlabki yillarda dori vositalarining asosiy qismi import hisobiga ta'minlangan bo'lsa, keyingi davrlarda mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi. Natijada respublikada farmatsevtika mahsulotlarini ishlab chiqaruvchi korxonalar soni ortdi, ularning ishlab chiqarish quvvatlari kengaydi hamda mahsulot assortimenti boyidi. Hozirgi kunda O'zbekiston farmatsevtika bozori ishlab chiqaruvchilar, distribyutorlar, ulgurji va chakana savdo subyektlari hamda iste'molchilardan iborat murakkab tizim sifatida namoyon bo'lmoqda. Bozor tarkibida davlat va xususiy sektor subyektlari faoliyat yuritib, ularning o'zaro raqobati mahsulot sifati va xizmatlar darajasining oshishiga xizmat qilmoqda. Dorixona tarmog'ining kengayishi, zamonaviy logistika tizimlarining joriy etilishi ham bozor infratuzilmasining muhim yutug'i hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika bozori davlat tomonidan qat'iy tartibga solinadi. Dori vositalarini ro'yxatdan o'tkazish, sertifikatlash, ishlab chiqarish va realizatsiya qilish jarayonlari amaldagi qonunchilik asosida olib boriladi. Bu jarayonlar dori vositalarining xavfsizligi, samaradorligi va sifati kafolatlanishini ta'minlashga qaratilgan. Davlat tomonidan farmatsevtika sanoatini rivojlantirish maqsadida soliq imtiyozlari, investitsion qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va erkin iqtisodiy zonalar faoliyati yo'lga qo'yilgan. Ayniqsa, farmatsevtika yo'nalishiga ixtisoslashgan sanoat zonalarining tashkil etilishi mahalliy ishlab chiqaruvchilarning raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Farmatsevtika bozori nafaqat sog'liqni saqlash tizimining barqaror faoliyatini ta'minlaydi, balki milliy iqtisodiyot rivojiga ham sezilarli hissa qo'shadi. Ushbu sohada yangi ish o'rinlari yaratilishi, ilmiy-tadqiqot faoliyatining rivojlanishi va innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi iqtisodiy o'sish omili sifatida namoyon bo'ladi. Ijtimoiy jihatdan esa farmatsevtika bozorining rivojlanishi aholining hayot sifati va umr davomiyligini oshirishga xizmat qiladi. Arzon va sifatli dori vositalarining mavjudligi aholining ijtimoiy himoyasini mustahkamlaydi hamda sog'liqni saqlash xarajatlarini optimallashtirish

imkonini beradi. O'zbekiston farmatsevtika bozorining istiqbollari bir qator omillar bilan belgilanadi. Avvalo, mahalliy xomashyo bazasidan samarali foydalanish va to'liq ishlab chiqarish sikliga ega bo'lgan korxonalarni tashkil etish muhim yo'nalish hisoblanadi. Bu importga bog'liqlikni kamaytirish va milliy mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, biotexnologiya, gen injiniringi va innovatsion dori vositalarini ishlab chiqish istiqbolli yo'nalishlar sifatida qaralmoqda. Ilmiy-tadqiqot institutlari va ishlab chiqarish korxonalari o'rtasidagi integratsiya innovatsion mahsulotlar yaratish imkoniyatlarini kengaytiradi. Eksport salohiyatini oshirish ham farmatsevtika bozorining muhim istiqbollariidan biridir. Xalqaro standartlarga javob beradigan dori vositalarini ishlab chiqarish orqali mintaqaviy va global bozorlarga chiqish imkoniyati kengayadi. Bu esa respublikaning valyuta tushumlarini ko'paytirishga xizmat qiladi.

Muhokama: Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika bozori so'nggi yillarda barqaror va izchil rivojlanish bosqichiga kirgan. Bu jarayon, avvalo, davlat siyosatida farmatsevtika sanoatini ustuvor strategik yo'nalish sifatida belgilanishi bilan chambarchas bog'liqdir. Tadqiqot davomida aniqlanganki, milliy farmatsevtika bozorining shakllanishida importga qaramlikni kamaytirish, mahalliy ishlab chiqarishni kengaytirish hamda dori vositalari bilan aholini barqaror ta'minlash asosiy maqsad sifatida ilgari surilgan. Ushbu yondashuv ko'plab rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasi bilan hamohang bo'lib, iqtisodiy mustaqillikni ta'minlashda muhim omil sifatida qaraladi. Farmatsevtika bozorida davlat tomonidan tartibga solish mexanizmlarining mavjudligi, bir tomondan, dori vositalarining xavfsizligi va sifatini kafolatlasa, ikkinchi tomondan, bozor ishtirokchilari uchun aniq va shaffof huquqiy muhitni shakllantiradi. Biroq, ba'zi holatlarda litsenziyalash, ro'yxatdan o'tkazish va sertifikatlash jarayonlarining murakkabligi ishlab chiqaruvchilar uchun qo'shimcha vaqt va xarajat talab etishi mumkin. Shu sababli, mazkur mexanizmlarni xalqaro standartlarga mos holda soddalashtirish va raqamlashtirish farmatsevtika bozorining yanada samarali faoliyat yuritishiga xizmat qilishi mumkin. Muhokama jarayonida mahalliy ishlab chiqarishning kengayishi farmatsevtika bozorining eng muhim yutuqlaridan biri sifatida baholanadi. Mahalliy korxonalar tomonidan ishlab chiqarilayotgan dori vositalari assortimenti ortib borayotgani, ularning sifati xalqaro talablarga yaqinlashayotgani import mahsulotlariga nisbatan raqobatbardoshlikni oshirmoqda. Shu bilan birga, ishlab chiqarishda faol farmatsevtik ingredientlar (API)ning katta qismi hali ham import hisobiga qoplanayotgani bozorning zaif tomonlaridan biri bo'lib qolmoqda. Demak, to'liq ishlab chiqarish sikliga ega bo'lgan korxonalarni rivojlantirish istiqbolda strategik vazifa sifatida qaralishi lozim. Umuman olganda, muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston farmatsevtika bozori katta salohiyatga ega bo'lib, u davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, innovatsion yondashuvlar

va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish orqali mintaqaviy darajada raqobatbardosh tarmoqlardan biriga aylanishi mumkin. Mazkur sohaning muvaffaqiyatli rivojlanishi sog'liqni saqlash tizimi barqarorligini ta'minlash bilan bir qatorda, milliy iqtisodiyotning diversifikatsiyasi va innovatsion taraqqiyotiga ham muhim hissa qo'shadi.

Xulosa va takliflar: O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika bozori izchil rivojlanib borayotgan strategik ahamiyatga ega soha hisoblanadi. Davlat tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlar, investitsion muhitning yaxshilanishi va innovatsion yondashuvlar ushbu bozorning barqaror rivojlanishini ta'minlamoqda. Kelgusida mahalliy ishlab chiqarishni kengaytirish, ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish va eksport salohiyatini oshirish orqali O'zbekiston farmatsevtika bozori mintaqaviy yetakchi sohalardan biriga aylanishi kutilmoqda.

Maqola asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi:

1. Farmatsevtika bozorini rivojlantirishda mahalliy ishlab chiqarishni yanada kengaytirish ustuvor vazifa sifatida belgilanishi lozim. Xususan, faol farmatsevtik ingredientlar (API) ishlab chiqarishga ixtisoslashgan korxonalarni tashkil etish va ularni davlat tomonidan moliyaviy hamda soliq imtiyozlari orqali qo'llab-quvvatlash importga qaramlikni sezilarli darajada kamaytirishga xizmat qiladi.

2. Dori vositalarini ro'yxatdan o'tkazish, sertifikatlash va litsenziyalash jarayonlarini to'liq raqamlashtirish hamda xalqaro talablarga mos holda soddalashtirish zarur. Bu ishlab chiqaruvchilar va investorlar uchun qulay muhit yaratib, farmatsevtika bozorining shaffofligi va samaradorligini oshiradi.

3. Ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish maqsadida farmatsevtika korxonalari, oliy ta'lim muassasalari va ilmiy markazlar o'rtasida barqaror hamkorlik mexanizmlarini yo'lga qo'yish tavsiya etiladi. Innovatsion dori vositalari, biotexnologik preparatlar va biosimilyarlar ishlab chiqish bo'yicha qo'shma loyihalarni moliyalashtirish davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylanishi lozim.

4. Farmatsevtika sanoatida kadrlar salohiyatini oshirish uchun maxsus ta'lim dasturlarini joriy etish, xorijiy yetakchi markazlar bilan tajriba almashish tizimini kengaytirish hamda malaka oshirish kurslarini muntazam tashkil etish zarur. Bu yuqori malakali mutaxassislar yetishmovchiligi muammosini bartaraf etishga yordam beradi.

5. Xalqaro sifat standartlari – GMP, GDP va GSP talablariga mos ishlab chiqarish va logistika tizimlarini joriy etishni jadallashtirish lozim. Bu nafaqat ichki bozor uchun mahsulot sifatini oshiradi, balki eksport salohiyatini kengaytirish uchun mustahkam asos yaratadi.

6. Farmatsevtika yo'nalishiga ixtisoslashgan erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini kengaytirish, ularda zamonaviy infratuzilmani shakllantirish hamda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarini takomillashtirish tavsiya etiladi. Bu

innovatsion texnologiyalar va ilg'or tajribalarni milliy bozorga joriy etishga xizmat qiladi.

7. Ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan dori vositalari bo'yicha davlat buyurtmasi tizimini takomillashtirish, ularni mahalliy ishlab chiqaruvchilar tomonidan ishlab chiqarishni rag'batlantirish orqali aholining barcha qatlamlari uchun dori vositalarining iqtisodiy jihatdan qulayligini ta'minlash maqsadga muvofiqdir.

Mazkur takliflar O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika bozorining iqtisodiy, ilmiy va ijtimoiy jihatdan barqaror rivojlanishini ta'minlash, uning raqobatbardoshligini oshirish hamda sog'liqni saqlash tizimining samaradorligini mustahkamlashga qaratilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bazarova N. et al. Determination of the relationship between the polymorphic genes of metaloproteinases MMP9 (A-8202G) RS11697325 and the level of cystatin c in children with chronic nephritic syndrome //BIO Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – T. 121. – C. 03011.

2. Azamatovna U. F., Sobirjonovna B. N. DEVELOPMENT OF METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE COMPETITIVENESS OF PHARMACY ORGANIZATIONS: REGIONAL ASPECT //International Educators Conference. – 2025. – C. 123-129.

3. Sobirzhonovna B. N. et al. THE ROLE OF ASSORTMENT AND MERCHANDISING TO INCREASE SALES IN PHARMACY ORGANIZATIONS //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 1. – C. 120-128.

4. Sobirzhonovna B. N., Gayratovna A. H. STUDY OF THE INTERNAL PHARMACY CONTROL OF TREATMENT AND PREVENTION INSTITUTIONS AND IMPROVEMENT OF THE PROVISION OF MEDICINES AND PHARMACEUTICALS //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 1. – C. 129-136.

5. Sobirzhonovna B. N., Azamatovna U. F. DEVELOPMENT OF METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE COMPETITIVENESS OF PHARMACY ORGANIZATIONS //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 1. – C. 112-119.

6. Sobirzhonovna B. N., Akbaralievna U. G. ANALYSIS OF WIDELY USED DRUGS AND THEIR BENEFITS IN THE TREATMENT OF BREAST CANCER IN SAMARQAND //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 1. – C. 105-111.

7. Sobirzhanovna B. N. New Aspects of Pathology and Norms of Matrix Metalloproteinases //Web of Medicine: Journal of Medicine, Practice and Nursing. – 2024. – T. 2. – №. 3. – C. 34-37.
8. O'tkirovich X. A. et al. OSHQOZONNING MORFOFUNKSIONAL HOLATINI O'RGANISHDA BIOKIMYOVIY USULLARNING QO 'LLANILISHI //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2025. – Т. 56. – №. 3. – С. 215-221.
9. Hasan o'g'li X. X. et al. MEDICINAL PROPERTIES OF THE LICORICE PLANT AND METHODS OF ITS REPRODUCTION //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – Т. 3. – №. 2. – С. 130-134.
10. Mavsuma O S. A., O'tkir B. TOG'JAMBIL O'SIMLIGINING DORIVORLIK XUSUSIYTALARI //O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2025. – Т. 4. – №. 37. – С. 443-445.
11. Fayzullayevich D. S. et al. PHARMACOLOGICAL PROPERTIES OF LAGOXILUS //AMERICAN JOURNAL OF EDUCATION AND LEARNING. – 2025. – Т. 3. – №. 2. – С. 620-622.
12. G'ulom qizi Samarkand O. M. et al. MORPHOFUNCTIONAL CHANGES IN THE STOMACH UNDER THE INFLUENCE OF FOOD DYES (E-171, E-173) AND THEIR CORRECTION //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2024. – Т. 3. – №. 5. – С. 194-199.
13. Sevaraxon A., Azizbek M., Azizkhanovna N. M. PERISHABLE AND NON-PERISHABLE MEDICINES AND QUALITY CONTROL //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – Т. 3. – №. 3. – С. 123-126.
14. Feride B., Abdumannon E., Azizkhanovna N. M. STANDARDIZATION AND QUALITY CONTROL OF EYE DROP DOSAGE FORMS //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – Т. 3. – №. 3. – С. 119-120.
15. Jasurovich M. D., Azizkhanovna N. M. INTERESTING ANALYZES ABOUT RABBITS //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – Т. 3. – №. 1. – С. 367-372.
16. Umida D., Bobur S., Azizkhanovna N. M. THE ROLE OF MINERAL WATERS IN MODERN MEDICINE //AMERICAN JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY BULLETIN. – 2025. – Т. 3. – №. 2. – С. 139-145.